

SAYI: 2006 /3
TARİH:22/03/2006TOPRAK MAHSULERİ OFİŐİ (TMO) GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN
2002, 2003, 2004 YILLARI EYLEM VE İŐLEMLERİNİN
ARAŐTIRILIP DENETLENMESİNE İLİŞKİN RAPOR

İÇİNDEKİLER

- I. [GİRİŐ](#)
[ARAŞTIRMA VE DENETLEMENE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR](#)
- II. [BİRİNCİ BÖLÜM](#)
[TOPRAK MAHSULLERİ OFİŐİNİN KURULUŞU VE ÖRGÜTLENMESİ](#)
 1. [TARİHÇE](#)
 2. [ÖRGÜT YAPISI](#)
 3. [PERSONEL DURUMU](#)
- III. [İKİNCİ BÖLÜM](#)
[İŞLETME FAALİYETLERİ](#)
 1. [HUBUBAT ALIM VE SATIMI](#)
 - A. [TMO HUBUBAT ALIMLARI](#)
 1. [Destekleme Fiyatlarıyla Alım](#)
 2. [Destekleme Alım Fiyatlarına Taşıma Farkı Eklenmesi](#)
 3. [Makbuz Senedi ile Emanet Alım](#)
 4. [Makbuz Senedine Dayalı Kredi Sistemi](#)
 - B. [TOPRAK MAHSULLERİ OFİŐİNİN HUBUBAT İÇ SATIŞLARI](#)
 1. [Peşin ve Vadeli Satışlar](#)
 2. [Dahilde İŞleme İzin Belgesi Sahiplerine Hububat Satışı](#)
 2. [TÜRKİYE'DE HUBUBAT DIŞ ALIM VE DIŞ SATIMLARI](#)
 - A. [BUĞDAY](#)
 - B. [ARPA](#)
 - C. [MISIR](#)
 3. [TÜRKİYE'DE HUBUBAT PİYASASI](#)
 4. [HAŞHAŞ ALIM - SATIM FAALİYETLERİ](#)
 - A. [DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE HAŞHAŞ ÜRETİMİ](#)
 - B. [DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BİLİMSSEL VE TIBBİ AMAÇLI YASAL UYUŐTURUCU MADDE TİCARETİ](#)
- IV. [ÜÇÜNCÜ BÖLÜM](#)
[DEPOLAMA SİŐTEMLERİ VE STOK SORUNLARI](#)
 1. [TMO DEPOLARI VE ÖZELLİKLERİ](#)
 2. [TMO'NUN HUBUBAT ALIMLARI VE ÜRÜNÜN SAKLANMASI](#)
 3. [LİSANSLI DEPOCULUK](#)
- V. [DÖRDÜNCÜ BÖLÜM](#)
[TMO'NUN 2002 - 2005 YILLARI MALİ DURUMU](#)
 1. [2002-2005 YILLARI BİLANÇO ÖZETLERİ](#)
 2. [GÖREV ZARARLARI](#)
- VI. [BEŞİNCİ BÖLÜM](#)
[YENİDEN YAPILANMA](#)
 1. [TAŞINMAZ SATIŞLARI](#)
 2. [TMO'NUN ÖDEME KURULUŞU YAPISINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ ÇALIŞMALARI](#)
- VII. [ALTINCI BÖLÜM](#)
[PERSONELE VE HİZMET ALIMLARINA İLİŞKİN SAPTAMALAR](#)
 1. [PERSONEL](#)
 2. [HİZMET ALIMLARI](#)
- VIII. [YEDİNCİ BÖLÜM](#)
[SONUÇ VE ÖNERİLER](#)
 1. [SONUÇ](#)
 2. [ÖNERİLER](#)

I.GİRİŐ **ARAŞTIRMA VE DENETLEMEYE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR**

Araőtirma ve denetlemenin konusunu; Toprak Mahsulleri Ofisinin 2002, 2003 ve 2004 yıllarındaki eylem ve işlemleri oluŐturmaktadır.

Araőtirma ve denetleme, Toprak Mahsulleri Ofisinin eylem ve iŐlemlerinin; kuruluş Yasasında belirtilen amaç ve ilkelere, ilgili yasa, tüzük ve kararnamelere, uzun vadeli kalkınma planı ve programlara, verimlilik, kârlılık ve çağdaŐ iŐletmecilik esaslarına uyulup uyulmadığı konularının irdelenmesini kapsamaktadır.

TMO ile ilgili araőtirma ve denetleme sırasında;

- Ofis ile ilgili yasa, yönetmelik, genelge ve talimatlar gözden geçirilmiŐtir.
- TMO Yönetim Kurulunun 2002-2005 yıllarındaki kararları incelenmiŐtir.
- Kurumca düzenlenen faaliyet raporları, bültenler ve benzeri yayınlar gözden geçirilmiş, ihale, satın alma işlemleri ile ilgili dosyalar örnekleme yoluyla incelenmiŐtir.
- Kurumla ilgili BaŐbakanlık, Tarım ve KöyiŐleri Bakanlığı ve Hazine ve Dış Ticaret MüsteŐarlıđı raporları, belge ve bilgileri deđerlendirilmiŐtir.
- Rapordaki istatistik veriiler, Kurumun 2004 ve 2005 yılı Hububat Raporu, 2004 ve 2005 yılı HaŐŐaŐ Raporu ve Ekim 2005 tarihli BroŐurden alınmıştır.
- TMO'nun son beş yıllık alım, üretim, satış, stok ve yatırımları hakkında bilgiler alınmıştır.

II.BİRİNCİ BÖLÜM **TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNİN KURULUŞU VE ÖRGÜTLENMESİ**

1.TARİHÇE

Birinci Dünya savaŐı sonrasında tarımsal üretimde hızlı artışlar sağlanmıştir. Bu gelişmeye koŐut olarak, buğday stokları büyük ölçüde artmış; özellikle 1928 yılından sonra Türkiye'de ve birçok ülkede buğday fiyatları üretime bağlı olarak gerilemeye baŐlamıŐtır. Bunalımın artması üzerine birçok ülke çıkardıkları yasalarla önlemler almıştır. Ülkemizde de 10.07.1932'de yürürlüğe giren, 2056 sayılı Hükümetçe Ziraat Bankasına Mübayaa Ettirilecek Buğday Hakkında Yasayla buğday fiyatını korumak ve düzenlemek amacıyla hükümetçe belirlenen fiyattan üreticinin buğdayının alınıp, satılması için Ziraat Bankası yetkilendirilmiş ve elde edilecek kârdan silo ve depo yapılması kararlaŐtırılmıştir. Alınan buğdayın muhafazasında yeterli depo ve silo bulunmadığından sorunlarla karŐılaŐılması üzerine 22.06.1933 günlü, 2303 sayılı Silo ve Ambarlar Hakkında Yasa çıkarılmış ve Ziraat Bankasına hububat muhafaza tesisleri kurma görevi verilmiştir.

Ziraat Bankasının üreticiden aldığı buğdayın destekleme alımı ile muhafaza tesisi yapımından doğan borçlarının karŐılanması için 30.05.1934 tarihinde yürürlüğe giren Buğdayı Koruma Karşılığı Yasası ile vergi konulmuŐtur.

Buğday üretiminin artması ve bu alandaki görevlerin çoğalması üzerine 13.07.1938 günlü Resmi Gazetede yayımlanan 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Yasası ile İktisadi Devlet TeŐekkülü niteliğinde Toprak Mahsulleri Ofisi kurulmuŐtur.

2.ÖRGÜT YAPISI

TMO, sermayesinin tamamı Devlete ait, 233 sayılı Kamu İktisadi TeŐebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükümünde Kararnameye tâbi, tüzel kişiliğe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir İktisadi Devlet TeŐekkülüdür.

233 sayılı KHK'nın geçici 5. maddesi uyarınca Statü, 11.12.1984 günlü Resmi Gazetede yayımlanmış ve Ofis Ana Statüye göre örgütlenmiŐtir.

Tarım ve KöyiŐleri Bakanlığının ilgili kuruluşu olan TMO özel hukuk hükümlerine bağlı olup, denetimi BaŐbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu tarafından yapılmaktadır.

TMO'nun organları; Yönetim Kurulu ve Genel Müdürlüktür.

Yönetim Kurulu, bir başkan ve beş üyeden oluşmaktadır. Genel Müdür Yönetim Kurulu Başkanındır. Üyelerden ikisi Genel Müdür yardımcısı, ikisi ilgili bakanlık, biri Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlık temsilcisidir.

Genel Müdürlük; Genel Müdür, Yüksek Planlama Kurulu (YPK) kararı ile belirlenecek sayıda Genel Müdür Yardımcısı ve bağlı ait birimlerden oluŐur.

233 sayılı KHK'da, Yönetim Kuruluna teşebbüsün gelişmesini sağlayacak kararları almak, işletme politikalarını belirlemek gibi önemli görevler verilmiştir.

24.03.2001 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan AB'ye uyum amaçlı I. Ulusal Programda Ofisin 2001 yılında küçölerek yeniden yapılandırılacağı öngörölmiş, Yönetim Kurulunun 01.09.2003 tarihli kararıyla merkez ve taŐrada çeşitli birimler birleştirilmiş veya kapatılmıştir. Ofisin örgüt yapısında bu çerçevede yapılan değişiklikler aşağıda özetlenmiŐtir.

- Teknik İşler ve Tahlil Depolama Projesi Daire Başkanlıkları, Teknik İşler Daire Başkanlığı,

- İç ve Dış Ticaret Daire Başkanlıkları, Ticaret Daire Başkanlığı

adı altında birleştirilmiş,

- Araştırma Planlama ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, APK Dairesi ve Bilgi İşlem Dairesi olmak üzere iki daire başkanlığına dönüştürülmüş,

- İdari İşler Daire Başkanlığı kapatılmıştır.

Ofisteki küçülme, özellikle taşra örgütünde gerçekleşmiş 11 bölge, 46 şube müdürlükleri ile 111 ajans amirliği ve iki İşletme Müdürlüğünden biri olan Horozlu Un Fabrikası kapatılmıştır.

3.PERSONEL DURUMU

Toprak Mahsulleri Ofisinde hizmetler memurlar, sözleşmeli personel ve işçiler eliyle sürdürülmektedir.

TMO'da çalışan memur, sözleşmeli personel ve işçi sayılarına aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Personel	2002	2003	2004	2005
Memurlar	263	235	221	217
Sözleşmeli Personel	4.214	3.792	3.239	2.894
İşçi	809	703	681	616
Toplam	5.286	4.730	4.141	3.727

2002-2005 yıllarındaki personel hareketleri aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir

Yıllar	Ayrılan Personel	Göreve Alınan Personel
2002	348	25
2003	570	11
2004	655	58
2005	498	82
Toplam	2.071	176

Ofisin 2005 yılında personel harcaması 89.2 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

Personel harcamaları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

	2002			2003			2004			2005		
	Cari Yıl	Geçmiş Yıllara Ait Ödemeler	Toplam	Cari Yıl	Geçmiş Yıllara Ait Ödemeler	Toplam	Cari Yıl	Geçmiş Yıllara Ait Ödemeler	Toplam	Cari Yıl	Geçmiş Yıllara Ait Ödemeler	Toplam
İşçi	12.232	1.270	13.502	16.443	3.283	19.726	15.465	830	16.295	17.339	2.660	19.999
Memur	4.539	103	4.642	5.645	279	5.923	5.614	356	5.969	5.958	660	6.618
Sözleşmeli	58.209	2.988	61.197	67.834	6.832	74.667	68.843	10.355	79.198	65.971	9.233	75.204
TOPLAM	74.980	4.361	79.341	89.922	10.394	100.316	89.922	11.341	101.462	89.268	12.553	101.821

İKİNCİ BÖLÜM İŞLETME FAALİYETLERİ

1.HUBUBAT ALIM VE SATIMI

Ülkemizde, büyük bölümü aile işletmesi niteliğindeki yaklaşık 2.9 milyon işletmede hububat üretimi yapılmaktadır. Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik en önemli ürünlerdir. Tarımsal sanayinin büyük bölümü de tahıla dayalıdır.

Türkiye, 681 milyon hektar olan dünya hububat ekim alanının 13,8 milyon hektarla yaklaşık %2'sine sahiptir.

Türkiye, tahıl dış alım ve dış satımlarında 1995'te yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasındaki gümrük vergileri ve sübvansiyonlara uymak zorundadır. Ülkemizin tahıl dış alımları dış satımlarının üzerindedir. Buna karşılık, tahıla dayalı sanayi ürünlerinin dış satımı yıllar itibarıyla gelişme göstermektedir.

A.TMO HUBUBAT ALIMLARI

Toprak Mahsulleri Ofisi, Ana Statüsünün 4'üncü maddesinde belirtildiği üzere; "Yurtta hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek,

bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirleri almak"la görevlidir.

TMO'nun ürün alımları için gerek duyacağı finansman, bütçeye konulan ödenekten yapılacak aktarımlar ile iç ve dış kredilerle karşılanır.

Alımlar, her yıl Bakanlar Kurulunca çıkarılan Kararnemelere, TMO'nun Alım ve Muhafaza İşleri İzahnamesine, alım koşulları ve baremleri ile ilgili genelgelere göre gerçekleştirilmektedir.

TMO 2002 yılında başlattığı yeniden yapılanma çalışmaları sonucunda; 27 şube müdürlüğü, 120 ajans amirliği, 1 işletme müdürlüğü, 56 tesisli ekip olmak üzere toplam 204 işyeri ile faaliyet göstermektedir. Ayrıca her yıl oluşturulan geçici ekipler ile yurt çapında tahıl alımlarını sürdürmektedir. 2005 yılı içerisinde 204 işyeri ve 98 geçici ekip ile yurt çapında toplam 302 merkezde alım yapmıştır.

TMO değişik yöntemlerle hububat alımı yapmaktadır.

1. Destekleme Fiyatlarıyla Alım

1988 yılı sonuna kadar hububat alımlarını her yıl açıklanan ve bütün yıl için geçerli olan baş alım fiyatları esas alınarak peşin ödemeye yapılmıştır.

1988/1989 döneminden itibaren destekleme fiyatlarıyla alım yapılmaya başlanmıştır. Destekleme alım fiyatı uygulamasında yıldan yıla değişiklikler yapılmıştır.

Destekleme fiyatlarını, 2002 yılına kadar Bakanlar Kurulu saptamış, 2002/2003 alım döneminden itibaren fiyatları belirleme yetkisi TMO'ya verilmiştir.

Destekleme fiyatlarına haftalık ek ödeme yapılması öngörülerek ya da aylar itibarıyla değişen kademeli fiyatlar belirlenerek, alımların olabildiğince geniş bir süreye yayılması, hasat mevsimiyle sınırlı tutulmaması amaçlanmaktadır.

Destekleme alım ve satım kararnamele, hasat mevsimi gelmeden, mayıs ve haziran aylarında yayınlanmaktadır. Dönemler itibarıyla belirlenen destekleme alım fiyatları ile artış oranları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir. Tahıl destekleme fiyatlarındaki yıllık artış; 2002, 2003 yıllarında TEFE'nin üstünde, 1999, 2000, 2001 yıllarında altında kalmış; 2004 yılında ise, kimi ürünler için TEFE'nin altında kimi ürünler için üstünde olmuştur. 2005 yılı destekleme fiyatları, hem TEFE (UFE) artış oranının hem bir önceki yıl fiyatlarının altındadır.

HUBUBAT FİYATLARI VE ARTIŞ ORANLARI (1998-2005)

ÜRÜNLER	1998			1999			2000			2001			2002			2003			2004			2005		
	Resmi G. 16.5.1998 23344	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık TEFE (%)	Resmi G. 1.7.1999 23742	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık TEFE (%)	Resmi G. 24.6.2000 24089	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık TEFE (%)	Resmi G. 15.06.2001 24433	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık TEFE (%)	Resmi G. 15.6.2002 24786 ve TMO fiyatları	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık TEFE (%)	Resmi G. 30.5.2003 25123 ve TMO fiyatları	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık TEFE (%)	Resmi G. 5.6.2004 25483 ve TMO fiyatları	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık TEFE (%)	Resmi G. 3.5.2005 8871 TMO fiyatları	Bir Önceki Yıla göre Artış (%)	Yıllık UFE (%)
	1998			1999			2000			2001			2002			2003			2004			2005		
I. MAKARNALIK BUĞDAYLAR																								
1. Anadolu Durum Buğ.	71.550	60,6	54,3	92.000	28,6	62,9	1.173.000	27,5	32,7	188.600	60,8	88,6	259.900	37,8	30,8	367.000	41,2	13,9	392.000	6,8	13,8	360.000	-8,2	2,66
2. Diğer Durum Buğday	60.950	60,6	54,3	84.000	37,8	62,9	107.100	27,5	32,7	172.200	60,8	88,6	241.500	40,2	30,8	345.000	42,9	13,9	374.000	8,4	13,8	350.000	-6,4	2,66
II. EKMEKLİK BUĞDAYLAR																								
1. Beyaz Sert Buğday	58.300	60,6	54,3	80.000	37,2	62,9	102.000	27,5	32,7	164.000	60,8	88,6	230.000	40,2	30,8	325.000	41,3	13,9	370.500	14	13,8	350.000	-5,5	2,66
2. Anadolu Kı. Sert Buğ.	53.000	60,6	54,3	80.000	50,9	62,9	102.000	27,5	32,7	164.000	60,8	88,6	230.000	40,2	30,8	325.000	41,3	13,9	370.500	14	13,8	350.000	-5,5	2,66
3. Kırmızı Yarı Sert Buğ.	50.350	60,6	54,3	72.000	43	62,9	91.800	27,5	32,7	147.600	60,8	88,6	211.600	43,4	30,8	310.000	46,5	13,9	352.000	13,5	13,8	332.000	-5,7	2,66
4. Beyaz Yarı Sert Buğ.	47.700	60,6	54,3	72.000	50,9	62,9	91.800	27,5	32,7	147.600	60,8	88,6	211.600	43,4	30,8	310.000	46,5	13,9	352.000	13,5	13,8	332.000	-5,7	2,66
5. Diğer Buğ. (Kır-Bey)	45.05	60,6	54,3	64.000	42,1	62,9	81.600	27,5	32,7	131.200	60,8	88,6	188.600	43,8	30,8	275.000	45,8	13,9	320.000	16,4	13,8	300.000	-6,3	2,66
III. ARPALAR																								
1. Beyaz Arpa	39.750	60,6	54,3	60.000	50,9	62,9	81.600	36	32,7	131.200	60,8	88,6	149.500	13,9	30,8	215.000	43,8	13,9	264.000	22,8	13,8	248.000	-6,1	2,66
2. Siyah ve Çakır Arpa	37.100	60,6	54,3	56.000	50,9	62,9	76.500	36,6	32,7	123.000	60,8	88,6	138.000	12,2	30,8	200.000	44,9	13,9	250.000	25	13,8	234.000	-6,4	2,66
IV. ÇAVDAR	39.750	60,6	54,3	56.000	40,9	62,9	71.400	27,5	32,7	123.000	72,3	88,6	167.900	36,5	30,8	225.000	34	13,9	250.000	11,1	13,8	234.000	-6,4	2,66

V. YULAF	39.750	60,6	54,3	56.000	40,9	62,9	76.500	36,6	32,7	123.000	60,8	88,6	184.000	49,6	30,8	250.000	35,9	13,9	278.000	11,2	13,8	245.000	-11,9	2,66	
IV. ÇELTİK																									
1.Uzun tane	165.000	65	54,3	240.000	45,5	62,9	330.000	37,5	32,7	480.000	45,5	88,6	700.000	45,8	30,8	800.000	14,3	13,9	864.000	8	13,8	760.000	-12	2,66	
2. Orta tane	155.000	72,2	54,3	225.000	45,2	62,9	290.000	28,9	32,7	395.000	36,2	88,6	560.000	41,8	30,8	645.000	15,2	13,9	696.000	7,9	13,8	650.000	-6,6	2,66	
3. Kısa tane	140.000	64,7	54,3	204.000	45,7	62,9	260.000	27,5	32,7	350.000	34,6	88,6	500.000	42,9	30,8	575.000	15	13,9	621.000	8	13,8	590.000	-5	2,66	

Bakanlar Kurulu, ürün fiyatlarını belirleme yetkisini TMO'ya bıraktığı 2002-2003 ve sonraki dönemlerde de hububat alımı ve satımında uyulacak ilkeleri belirleyen kararlar yayımlamıştır.

TMO tarafından gerçekleştirilen hububat alımlarının toplam yurt içi hububat üretimine oranı yıllar itibarıyla aşağıdaki şekilde gelişmiştir.

YILLAR	BUĞDAY			ARPA			ÇAVDAR		
	ÜRETİM (Ton)	TMO ALIM (TON)	ALIMIN ÜRETİME ORANI (%)	ÜRETİM (Ton)	TMO ALIM (TON)	ALIMIN ÜRETİME ORANI (%)	ÜRETİM (Ton)	TMO ALIM (Ton)	ALIMIN ÜRETİME ORANI (%)
1999	18.000.000	4.207.884	23	7.700.000	819.228	11	233.000	72.711	31
2000	21.000.000	2.959.105	14	8.000.000	508.715	6	260.000	20.406	8
2001	19.000.000	1.459.434	8	7.500.000	951.837	13	220.000	13.988	6
2002	19.500.000	332.811	2	8.300.000	379.589	5	255.000	19.514	8
2003	19.000.000	544.508	3	8.000.000	27.345	0	240.000	4.396	2
2004	21.000.000	2.023.401	10	9.000.000	3.423	0	270.000	1.700	1
YILLAR	YULAF			MISIR			ÇELTİK		
	ÜRETİM (Ton)	TMO ALIM (TON)	ALIMIN ÜRETİME ORANI (%)	ÜRETİM (Ton)	TMO ALIM (TON)	ALIMIN ÜRETİME ORANI (%)	ÜRETİM (Ton)	TMO ALIM (Ton)	ALIMIN ÜRETİME ORANI (%)
1999	290.000	13.829	5	2.297.000	381.780	17	340.000	47.014	14
2000	314.000	1.602	1	2.300.000	28.509	1	350.000	40.745	12
2001	265.000	2	0	2.200.000	9	0	360.000	19.080	5
2002	290.000	2.364	1	2.100.000	78.596	4	360.000	58.506	16
2003	275.000	1.937	1	2.800.000	381.193	14	372.000	130.362	35
2004	275.000	0	0	3.000.000	474.302	16	490.000	14.855	3

2. Destekleme Alım Fiyatlarına Taşıma Farkı Ekleneesi

TMO Yönetim Kurulunun 28.09.2003 günlü, 26/239-8 sayılı Kararı ile yeniden yapılanma kapsamında 92 sabit işyeri kapatılmıştır.

Kapatılan işyerlerinin alım çevresindeki üreticilerin, ürünleri bu noktalara en yakın kapalı deposu olan işyerlerine yönlendirilerek, açta muhafaza sorunlarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Kapatılan sabit işyerlerinin alım çevresindeki üreticilerin zarar görmemeleri için, 2004-2005 Dönemi Hububat Ürünü Alımı ve Satımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararının 1/f maddesinde fiyat farkı ödenmesi öngörülmüştür.

Bu çerçevede, 2004 yılında 2.000-4.000 TL/kg, 2005 yılında 6000-10.000 TL/kg arasında ek ödeme yapılmıştır.

3. Makbuz Senedi İle Emanet Alımı

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğüne, 2699 sayılı Umumi Mağazalar Yasasına göre Ticaret Bakanlığınca umumi mağazacılık yapma izni verilmiş olup, Ofis 1993'ten beri umumi mağazacılık uygulaması çerçevesinde makbuz senedi ile hububat alımı yapmaktadır.

TMO tarafından düzenlenen makbuz senedi kıymetli evrak niteliğindedir. Nama ya da emre yazılı olarak düzenlenebilen makbuz senetlerinin teslim ya da ciro su ile üzerlerindeki yazılı miktar ve gruptaki malın mülkiyetinin devri sağlanmış olur.

Üretici makbuz senedi karşılığında ürününü, dilediği anda teslim ettiği TMO iş yerinden ya da taşıma giderini karşılamak koşuluyla stokları müsait başka bir iş yerinden alabileceği gibi Ofise ya da makbuz senedini ciro edeceği üçüncü bir kişiye de satabilecektir.

Emanet alım uygulaması yeterli ilgi görmemiş, toplam tarımsal üretimin içinde çok düşük oranda kalmıştır.

4. Makbuz Senedine Dayalı Kredi Sistemi

TMO Genel Müdürlüğü ile 9 banka ve 2 özel finans kurumu (ÖFK) arasında 03.06.2005 tarihinde imzalanan

çerçeve sözleşmeler kapsamında; üretici, üretici kooperatifleri, tüccar ve sanayicilere kullanılacak "Makbuz Senedine Dayalı Kredi Sistemi" geliştirilmiştir.

Makbuz senedine dayalı kredi sistemiyle; Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) 2005 yılında kayıt yaptıran hububat üreticileri, bunların ortak olduğu kooperatifler, tüccar ve sanayiciler kredi kullanabilecektir.

TMO'ya ürün teslim etmek veya ciro suretiyle makbuz senedi edinen kişiler, anlaşmalı banka veya özel finans kurumuna başvurarak makbuz senetleri karşılığı kredi kullanabileceklerdir. Alınan kredinin ödenmemesi durumunda, imzalanan çerçeve sözleşmesi gereği TMO, makbuz senedine konu ürünleri satın alarak bedelini kredi veren kuruluşa ödeyecektir. Böylece, kredinin geri dönüşü güvence altına alınmaktadır.

Makbuz senedine dayalı kredi uygulamasının yeterince ilgi görmediği anlaşılmaktadır. Uygulamada yalnızca TMO depolarına teslim edilip makbuz senedi alanlar için kredi sisteminin çalışması ve kredi kullandıktan sonra ürünü TMO'ya satanların desteklenmemesi ilgiyi azaltmıştır.

B. TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNİN HUBUBAT İÇ SATIŞLARI

1. Peşin ve Vadeli Satışlar

TMO, hububat ürünlerinin tek alıcı ve satıcısı konumunda olmayıp, fiyatların aşırı düşmesine ya da yükselmesine karşı piyasayı düzenlemek ve yeterli stok bulundurmak amacıyla alım satım yapmaktadır.

TMO; stok durumunu, piyasa koşullarını, talebi, üretim öngörülerini göz önünde bulundurarak satış yöntem ve esaslarını belirler. Satışlar peşin, vadeli ya da ihaleli olarak yapılabilmektedir.

2001-2002 dönemine ve önceki dönemlere ilişkin Hububat Ürünü Destekleme Alımı ve Satımı Hakkında Bakanlar Kurulu kararlarıyla; hububat destekleme alım fiyatları ve en düşük iç satış fiyatları belirlenmiş ya da iç satış fiyatlarını belirleme yetkisi TMO'ya verilmiştir (1999-2000 dönemi). Sonraki dönemlerde ürün alım fiyatlarını belirlemede TMO yetkili kılınmıştır.

Ote yandan, 2002 yılından itibaren hububat iç satışlarında Hazinece görev zararı verilmediğinden, satış fiyatlarının belirlenmesinde maliyetleri dikkate almak zorunluluğu doğmuştur.

Yıllar itibarıyla TMO'nun hububat iç satış ve dünya fiyat ortalamaları ile TMO'ca iç satışı yapılan hububat miktarlarına ilişkin çizelgeler aşağıdadır.

Yıllara Göre TMO-Borsa-Dünya Hububat Ortalama Fiyat Verileri (TL/Kg)							
ÜRÜN CİNSİ		YILLAR					
		2000	2001	2002	2003	2004	2005
BUĞDAY	TMO İÇ SATIŞ	112.725	184.367	272.917	382.458	439.500	435.300
	BORSA	103.266	168.766	279.859	367.474	379.054	342.200
	TMO BAŞLANGIÇ ALIM	102.000	164.000	230.000	325.000	370.500	350.000
	DÜNYA	72.587	157.446	216.236	218.371	242.003	214.000
ARPA	TMO İÇ SATIŞ	89.208	147.742	192.500	247.708	304.125	312.700
	BORSA	86.702	126.535	176.844	245.224	323.447	261.200
	TMO BAŞLANGIÇ ALIM	81.600	131.200	149.500	215.000	275.000	275.000
	DÜNYA	66.076	130.407	147.832	192.379	223.623	169.500
ÇAVDAR	TMO İÇ SATIŞ	78.792	137.492	190.875	262.417	297.500	305.300
	BORSA	82.420	127.162	183.458	245.083	311.053	252.800
	TMO BAŞLANGIÇ ALIM	71.400	123.000	167.900	225.000	260.000	248.000
YULAF	TMO İÇ SATIŞ	83.208	139.783	199.958	290.292	330.833	345.000
	BORSA	92.004	161.283	224.648	259.525	413.537	274.200
	TMO BAŞLANGIÇ ALIM	76.500	123.000	184.000	250.000	285.000	245.000
MISIR	TMO İÇ SATIŞ	98.358	158.870	240.750	344.455	403.000	340.200
	BORSA	95.397	146.100	216.457	294.445	343.981	292.700
	TMO BAŞLANGIÇ ALIM	91.800	155.800	218.500	310.000	332.000	260.000
	DÜNYA	55.408	109.731	145.174	154.999	168.557	121.500
ÇELTİK VE PİRİNÇ	TMO İÇ SATIŞ	424.167	675.000	1.095.833	1.351.667	1.542.500	1.740.800
	PİYASA		789.056	1.164.292	1.354.942	1.455.417	1.613.200
	TMO BAŞLANGIÇ ALIM	300.000	420.000	600.000	700.000	756.000	720.000
	DÜNYA	156.761	307.342	317.700	435.747	603.958	411.300

Satış programları yapılırken, tutulması gereken olağanüstü hal stokları, satış yapılan yılın hububat üretim miktarı, mevcut stoklar, piyasayı düzenlemeye yeterli miktarlar dikkate alınmaktadır.

2. Dahilde İşleme İzin Belgesi Sahiplerine Hububat Satışı

Bu yöntemin amacı: işlenmiş tahıl ürünleri üreticilerine dünya piyasa fiyatlarından ham madde sağlamak suretiyle dış satımı artırmak, ürünlere uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırıp, dış pazar payını geliştirmektir.

Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki ürünler arasında, Bakanlar Kurulunun 2003-2004 Dönemi Hububat Ürünü Alım ve Satımı Hakkında Kararı ile gofret, kek ve bünyesinde un içeren diğer gıda ürünleri de alınmıştır.

Bu yöntemle, dahilde işleme izin belgesine sahip Türkiye'de yerleşik kişi ve kuruluşlara; belgelerinde yer alan işlenmiş tarım ürününün dış satımını yapmaları ya da 2005 yılından itibaren yapmayı taahhüt etmeleri karşılığında, dünya fiyatları dikkate alınarak TMO tarafından belirlenecek fiyat üzerinden hububat satışı yapılır. Dahilde işleme izin belgesi kapsamında yapılan satışlardan doğan zararlar görev zararı sayılır ve Hazinece ödenir.

Aşağıdaki çizelgede bu yolla yapılan satış miktarları gösterilmektedir.

TMO Tarafından Dahilde İşletme İzin Belgesi Sahiplerine Yapılan Satış Miktarları								
SEKTÖR ADI	YILLAR İTİBARIYLA SATIŞ MİKTARI/TON							
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
UN	200.612	27.064	90.527	154.747	53.365	518	586.901	2.443.339
BİSKÜVİ	30.233	5.092	0	0	0	432	16.611	32.237
BULGUR	5.210	3.720	0	363	6.278	3.297	29.546	49.007
MAKARNA	55.874	14.000	7.051	22.465	77.727	19.737	274.351	313.103
ÜRETİMİNDE MISIR KULLANILAN S.	0	0	0	0	0	0	0	85.692
YEM	0	0	0	6.200	19.025	0	0	0
TOPLAM	291.929	49.876	97.578	183.775	156.395	23.984	907.409	2.923.378
G.TOPLAM	4.634.525							

2. TÜRKİYE'DE HUBUBAT DIŞ ALIM VE DIŞ SATIMLARI

A. BUĞDAY

Ülkemizde işletmelerin çok küçük ve üretimin büyük bölümünün de kuru arazide yapılıyor olması; buğday maliyetini artırmakta, fiyatlar sürekli dünya fiyatlarının üzerinde oluşmaktadır. Ülkemizde uzun yıllardan beri buğday dış satımının büyük bölümü TMO tarafından yapılmaktadır. Türkiye, buğday yanında önemli miktarlarda un, makarna, bulgur ve diğer buğday mamulleri satmaktadır. Özellikle un ve makarna dış satımında dünyada önemli bir yere sahiptir. Aşağıdaki çizelgede yıllar itibarıyla ülkemizin gerçekleştirmiş olduğu buğday mamulleri dış satımı gösterilmektedir.

ÜRÜNLER	2001		2002		2003		2004		2005	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
Un	171,8	30,9	253,2	47,6	593,4	111,5	786,1	197,5	1.537,50	342,9
Bulgur	20,1	6,3	21,4	7,8	32,3	24,6	38,5	15,7	50,9	18,6
İrmik	11,3	2,6	17,1	4,2	10,9	3,5	15,4	4,7	28,6	8,3
Makarna	34,3	11,6	49,1	17	69	26,9	126	50,3	132,3	53,6
Ekmek, Pasta, kek, Bisküvi ve diğer	105,7	100,8	131,1	128,1	167,9	183,2	169,4	217,8	133,8	184,4

B. ARPA

Ülkemizin arpa dış alım ve satımında üretime bağlı olarak büyük dalgalanmalar görülmektedir.

Dış alım yıllar itibarıyla büyük değişimler göstermiş ve 16 bin ton ile 240 bin ton arasında gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Arpa Dış Alım Miktar ve Tutarları (1995-2004)		
YILLAR	MİKTAR (TON)	DEĞER (1000 DOLAR)
1995	43.499	6.091
1996	56.767	13.580
1997	17.955	3.151
1998	191.836	17.914
1999	57.804	6.547
2000	40.217	5.207
2001	38.967	6.327

2002	16.759	2.435
2003	89.428	15.718
2004	240.340	39.814

Arpa dış satımı, üretim miktarı ve ürün kalitesiyle yakından ilgilidir. Arpa dış satım miktar ve değerleri aşağıda belirtilmiştir.

Türkiye'nin Arpa Dış Satım Miktar ve Tutarları (1995-2005)		
YILLAR	MİKTAR (TON)	DEğER (1000 DOLAR)
1995	674.253	46.307
1996	142.310	19.354
1997	508.299	67.583
1998	1.508.009	117.233
1999	274.091	21.205
2000	186.205	20.108
2001	158.216	16.189
2002	595.824	58.910
2003	395.988	41.164
2004	15	11
2005	128.998	17.117

Ülkemizin arpa dış alım ve dış satım çizelgelerinin birlikte değerlendirilmesinden de görüleceği gibi, 2004 yılı ayrik tutulursa arpa ürününde ülkemiz net satıcı konumunu korumaktadır.

Arpa stoklarının yeterli düzeyde olmaması nedeniyle 2004 yılında arpa dış alımı için üç ihale yapılmıştır. Her üç ihalede de ivedilik gerekçesiyle Kamu İhale Yasası'nın 21/b maddesine göre pazarlık usulü uygulanmıŐtır.

Yasanın 21/b maddesine göre "Doğal afetler, salgın hastalıklar, can veya mal kaybı tehlikesi gibi ani ve beklenmeyen veya idare tarafından önceden öngörülemeyen olayların ortaya çıkması üzerine ihalenin ivedi olarak yapılmasının zorunlu olması" durumunda pazarlık usulü ile ihale yapılabilmektedir.

AŞağıdaki çizelgede görüleceği üzere Ofisin 2003 ve 2004 yıllarında iç piyasaya yaptığı satışlar aynı düzeylerde gerçekleşmiştir. 2003 yılında iç satışların yanında, dış satışların da önemli miktarlara ulaşmasının yıl sonu stokunun gerilemesine neden olacağı kuŐkusuz olduğuna göre "önceden öngörülemeyen olayların ortaya çıkması" söz konusu değildir.

Yıllar	Alım Miktarı		Satış Miktarı		Yılsonu
	İç Alım	Dış Alım	İç Satış	Dış Satış	Stoku
2002	379.655	-	164.367	-	717.088
2003	27.395	-	280.185	393.726	71.314
2004	1.100	218.013	281.003	-	2.282

Bu itibarla, İdarenin ileriye dönük programlar yaparak gereksinimini önceden belirlemesi gerekmektedir. Aksi takdirde ivedilik gerekçesiyle her durumda temel ihale usullerinin dıŐına çıkılacaktır.

C. MISIR

Ülkemizin on yıllık mısır dış alım miktarı 211 bin ton ile 1 milyon 818 bin ton arasında deęiŐmiŐtir.

Ülkemizin mısır dış satımı az miktarlarda olup, tamamına yakını tohumluk mısırdır.

2003 ve 2004 yılı dış alımları aşağıda incelenmektedir:

TMO'nun Dış Ticaret MüsteŐarlıđına gönderdiği 12.05.2004 günlü, 2036 sayılı yazıda; Ofis stoklarında 50.000 ton civarında mısır kaldığı, yeni ürünün eylül başında çıkacağı, piyasanın 900.000 ton civarında mısıra gereksinim duyduğu, yürürlükteki %80 oranındaki gümrük vergisinin sanayici ve yem sektörünü olumsuz etkileyeceği belirtilerek, bu oranın %35'e indirilmesi önerilmiŐtir.

Bu yazının Dış Ticaret MüsteŐarlıđına ulaŐtıđı gün Bakanlar Kurulu Kararı taslağı hazırlanarak BaŐbakanlıđa gönderilmiŐtir.

17.05.2004 tarihli, 2004/7307 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 31.08.2004 tarihine kadar 900.000 ton mısır için gümrük oranı %25'e düşürülmüŐtür.

TMO kendi önerdiği %35 oranı yerine %25 oranının kabul edilmesi üzerine, Dış Ticaret MüsteŐarlıđına

07.06.2004 günlü, 2466 sayılı yeni bir yazı yollayarak, iç piyasada spekulasyon olmaması için oranın %35 olarak deęiŐtirilmesini istemiŐtir. Ancak, MüsteŐarlık bu isteği kabul etmek yerine, Ofisin istemi olmamasına karşın, sadece OfiŐce kullanılmak üzere %25 vergi oranı ile ek 400.000 ton tarife kontenjanı çıkarılmasına dair Bakanlar Kurulu Kararı taslağı hazırlamıŐtır.

Bu taslak doğrultusunda 23.06.2004 günlü, 2004/7453 sayılı Kararname yayımlamıştır. Ancak gereksinim olmaksızın verilen bu dış alım hakkı OfiŐce kullanılmamıŐtır.

TMO, 28.11.2004 günlü, 4726 sayılı yazısında Ofisin süren alımlar sonucunda yüksek miktarda mısır stokuna sahip bulunduğunu belirterek bu kez gümrük vergisinin %160'a yükseltilmesini istemiŐtir.

31.12.2004 günlü Resmi Gazetede yayımlanan 2005 yılı İthalat Rejimi Kararı ile gümrük vergisi oranı %100'e çıkarılmış, ayrıca mısır dış alımında gümrük vergisine esas teŐkil edecek kıymetin CIF 130 dolar/ton olarak esas alınması Gümrük MüsteŐarlıęından istenmiŐtir.

TMO, vergi oranının %100'e çıkarılmasına karşın dış alımın cazibesini sürdürdüğünü, stoklarının gittikçe artığını, bunun da çok masraflı olduğunu belirterek, vergi oranının %130'a yükseltilmesini 04.02.2005 günlü, 746 sayılı yazısı ile bir kez daha istemiŐtir.

Bu giriŐimler sonucunda 21.06.2005 günlü, 2005/10 sayılı "İthalatta Gözetim Uygulanmasına İlişkin Tebliğ" ile CIF 130 dolar/tonun altındaki mısır dış alımlarına gözetim uygulanmasına baŐlanmış ve 2005/9262 sayılı Kararname ile de 31.08.2005 tarihinden itibaren gümrük vergisi oranı %130'a yükseltilmiştir.

Bu önlemlere karşın sorunun giderildiğini soylemek olanaklı değildir. Türkiye'nin 2005 sonu itibarıyla mısır stok miktarı 767.257 tondur. Bu miktar, son yılların en yüksek stoku olup piyasada alıcı olmaması nedeniyle gittikçe artmaktadır. Stokların artması karŐısında dış alım azaltılmıştır. 2002, 2003 ve 2004 yıllarında yılda 1 milyon tonun üzerinde mısır dış alımı yapılırken 2005 yılı Eylül sonuna kadar yapılan dış alım miktarı 190.047 tondur.

2005 yılında gerek yurt içinde gerekse yurt dıŐındaki üretim artıŐına bağlı olarak düŐen fiyatlar nedeniyle TMO yüksek miktardaki mısır stokunu elden çıkaramamaktadır. SatıŐtaki her gecikme mısırın özelliği nedeniyle çok masraflı olan stoklama maliyetlerini artırmakta, ürünün elden çıkarılması daha da zorlaŐmaktadır. Örneğin 2004-2005 döneminde kurutmayla ilgili harcamaların toplamı yaklaşık 2.7 trilyon lira olmuştur.

2004 yılında vergi oranlarının düşük tutulması yoluyla ülke gereksiniminin üzerinde dış alımlar yapılmıştır. Vergi oranlarındaki kısa süreli düŐüŐ ve yükseliŐler haksız kazanç edinilmesine neden olmaktadır. Vergi oranları özellikle 2003 yılında sık sık deęiŐtirilmiŐtir. 2003 yılı baŐlarında %35 olan gümrük vergisi, Bakanlar Kurulu kararlarıyla 17.04.2003'te %20'ye düŐürülmüŐ, 08.08.2003'te %45'e, 25.09.2003'te %70'e yükseltilmiŐ, 2004 İthalat Rejimi Kararı ile de 31.12.2003'den itibaren %80 olarak belirlenmiŐtir.

2003 yılında 1.816.918 ton mısır dış alımı yapılmıştır. Bu miktar o tarihe kadar yapılmış en büyük dış alımdır. 2004 rekoltesinin yüksek olmasının beklendiği yazıŐmalarda belirtilmesine ve 17.000 ton Kurum stoku bulunmasına, yıl içi alımların da baŐlanmış olmasına rağmen 900.000 tonluk mısır dış alımı için gümrük vergisinin 55 puan düŐürülerek alım yapılması, 2005 yılında depolarda aşırı mısır stoku oluşmasına, dolayısıyla stoklar için yüksek harcamalar yapılmasına yol açılmıŐtır.

3. TÜRKİYE'DE HUBUBAT PİYASASI

Türkiye dünyanın büyük hububat üreticilerinden biri olmasına karşın, belirli kuralları olan ve düzenli işleyen bir hububat piyasasına sahip bulunmamaktadır. Tarımsal yapıda da önemli sorunlar bulunması; yetersiz depolar nedeniyle ürünün açıkta saklanmasına, üretim maliyetlerinin yükselmesine, verimin düşmesine, görev zararlarına, dünya piyasasından yüksek ödemelere karşın üreticinin hoŐnutsuzluęuna neden olmaktadır. Sorunların bağında, tarım iŐletmelerinin yetersiz büyüklüğü gelmektedir. Örneğin buğday ekim alanları bakımından ortalama büyüklük AB lkelerinde 17,4 ha iken Türkiye'de 6,1 ha'dır.

Büyük hububat üreticisi ülkelerde, kooperatifler ürünün büyük bir kısmını almakta ayrıca çiftçinin tohumluk, depolama gibi çeşitli gereksinimlerini karŐılamaktadır.

Hububat piyasalarının işleyişinde borsaların da önemli iŐlevleri bulunmaktadır. Borsalarda, alıcı ve satıcılar bir araya gelmekte, üreticiler ürünlerini uygun fiyatlarla satma imkanına sahip olmaktadır. Ülkemizde 113 ticaret borsasından çok azında hububat işlemleri yapılmaktadır.

Hububat piyasalarının işleyişinde önemli rolü olan bir kurum da ödeme kuruluşlarıdır. Ülkemizde Toprak Mahsulleri Ofisi bu görevi kısmen üstlenmiş olup, AB'deki ödeme kurumlarının işlevlerini yerine getirebilmesi için yeniden yapılması gerekmektedir. Bu amaçla, TMO'nun Tarım rnleri Piyasa Düzenleme ve deme Kurumu (TPK) adı altında yeniden yapılması ve ayrıca bir deme Ajansı daha kurulması öngörülmektedir.

4. HAŐŐAŐ ALIM - SATIM FAALİYETLERİ

A. DÜNYADA VE TÜRKİYE' DE HAŐŐAŐ ÜRETİMİ

HaŐŐaŐ kapsülünde morfin, papaverin, tebain ve kodein gibi alkaloidler bulunması nedeniyle tıbbi ve ticari değeri olan önemli bir ilaç ham maddesidir. HaŐŐaŐ tohumu, %45-54 yağ ve %20-30 protein içeriğine sahiptir.

Dünyada uyuŐturucu maddelerin ekim, üretim, ithal ve ihraç faaliyetlerini, ülkemizin de imza koyduğu UyuŐturucu Maddelere Dair 1961 TEK Sözleşmesi (Single Convention on Narcotic Drugs) ve deęiŐiklięine ilişkin 1972 Protokolü düzenlemektedir. Birleşmiş Milletler denetiminde yasal olarak Türkiye, Hindistan, Avustralya,

Fransa, İspanya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti ile son yıllarda Çin'de haŐaŐ ekimi yapılmaktadır.

Ülkemizde haŐaŐ ekimi yapılacak il ve ilçeler her yıl Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenmektedir. Her haŐaŐ üreticisine en fazla 3 tarlada ve toplam 15 dekar için haŐaŐ ekim izni verilmektedir.

Yıllar	İzin Belgesine Göre		Ölçüm Sonucuna Göre	
	Ekim Alanı (Da)	Üretici Adedi	Ekim Alanı (Da)	Üretici Adedi
1995	936.660	148.448	600.516	125.190
1996	333.406	74.729	119.424	41.081
1997	429.639	87.011	296.814	75.023
1998	696.238	115.512	492.070	102.506
1999	1.266.981	165.345	871.936	147.066
2000	1.100.199	148.741	275.549	66.090
2001	807.874	120.754	458.364	96.338
2002	1.176.506	153.398	507.412	93.486
2003	1.497.113	191.205	994.309	167.648
2004	624.920	137.210	303.315	86.209

HaŐaŐ kapsülünün tek ve zorunlu alıcısı Ofistir. Üreticiler, ürettikleri haŐaŐ kapsülünü, izin belgelerinde belirtilmiş olan miktarın üstünde de olsa en geç o yılın eylül ayı sonuna kadar bedeli karşılığında TMO işyerlerine teslim etmek zorundadırlar.

B. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BİLİMSSEL VE TIBBİ AMAÇLI YASAL UYUŐTURUCU MADDE TİCARETİ

Dünyada haŐaŐ kökenli tıbbi ve bilimsel amaçlı uyuyturucu madde tüketimi yılda yaklaşık 250 ton civarındadır. Üretim ise yıldan yıla değişiklik göstermekle birlikte tüketim miktarının üzerinde gerçekleşmektedir.

Bu durum dünyada stok oluşmasına ve satış fiyatlarının düşmesine neden olmaktadır. En büyük yasal haŐaŐ kökenli uyuyturucu (Opiate) dış alımcısı ABD Hükümeti, Birleşmiş Milletler Örgütü kararları çerçevesinde dış alımın %80'lik kısmını geleneksel sağlayıcı ülke olan Türkiye ve Hindistan'dan, %20'lik kısmını da diğer ülkelerden gerçekleştirmektedir.

Yurt içi tıbbi ve bilimsel amaçlı haŐaŐ kökenli yasal uyuyturucu madde gereksiniminin tamamı Ofişçe karşılanmaktadır.

Ülkemizde haŐaŐ tohumu uyuyturucu madde içermediğinden, serbest piyasada işlem görmektedir. 1988 yılından itibaren TMO haŐaŐ tohumu destekleme alımıyla görevlendirilmektedir. Ancak serbest piyasada haŐaŐ tohumu fiyatlarının daha yüksek seyretmesi nedeniyle, üretilen tohumlar piyasaya satılmaktadır. Yıllara göre farklılık göstermekle birlikte yılda 25.000 ton civarında haŐaŐ tohumu dış satımı yapılmaktadır.

HaŐaŐ kapsülü alım fiyatları, memleketin tarımsal ve ekonomik durumu, yurt dışı talep ve fiyatları, üretim ve stok durumu, haŐaŐ tarla maliyetleri, fabrikanın tam kapasite çalıştırılması için gerekli kapsül üretiminin gerçekleştirilmesi durumları dikkate alınarak Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenmektedir.

HaŐaŐ kapsülleri 1981 yılında deneme üretimine başlayan Afyon Alkaloidleri Fabrikasında işlenmektedir. Yılda 20.000 ton çizilmemiş haŐaŐ kapsülü işlenen fabrika, Ekstraksiyon ve Derive birimlerinden oluşmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DEPOLAMA SİSTEMLERİ VE STOK SORUNLARI

1. TMO DEPOLARI VE ÖZELLİKLERİ

Ülkemizde hububat ürünlerinin saklanabileceği depoların toplam kapasitesi 13 milyon ton civarındadır. Bunun 4.5 milyon tonu (%36) TMO'ya, kalanı özel sektöre aittir. Toplam depo kapasitesinin 6 milyon tonluk bölümünde havalandırma sistemi bulunmaktadır.

Toprak Mahsulleri Ofisi'nin depoları, çelik ve beton silolar ile yatay depolar ve kısaca MAYDÜ olarak isimlendirilen (modern açık yağın depolama ünitesi) depolardan oluşmaktadır.

Ancak yeniden yapılanma çerçevesinde Ofisin depolarının da bulunduğu çeşitli işyerleri kapatılmıştır. Kapalı olan işyerlerindeki depoların kapasiteleri 600.000 ton civarındadır.

3.2 milyon ton kapasitedeki Ofis depolama tesislerinde havalandırma sistemi mevcuttur. 1,3 milyon ton kapasiteli depoların büyük bölümü ise 1950 ve 1960'lı yıllarda yapılmış olup, uzun süreli hububat depolamaya elverişli değildir.

Toprak Mahsulleri Ofisine ait depolama tesislerinden; beton silolar 652.800 ton, çelik silolar 1,2 milyon ton, yatay ve düz depolar 1,8 milyon ton, MAYDÜ'ler 900.000 ton depolama kapasitesine sahiptir.

2. TMO'NUN HUBUBAT ALIMLARI VE ÜRÜNÜN SAKLANMASI

Ofisin 2000 ila 2005 dönemindeki hububat alımları aşağıda gösterilmiştir.

YILLAR	ALIM MİKTARI (TON)
2000	3.559.101
2001	2.444.350
2002	872.171
2003	1.089.741
2004	2.517.681
2005	5.637.430

Ofisin son beş yıllık döneminde, açık yığınlar ve kapalı depolarda sakladığı hububat miktar ve oranları şöyledir.

Yıllar	Açıkta Depolanan (Ton)	Kapalıda Depolanan (Ton)	Açıkta Depolanan (Yüzde)	Kapalıda Depolanan (Yüzde)
2001	2.831.486	4.519.237	38.5	61.5
2002	1.804.091	4.597.280	28.Şub	71.8
2003	885.253	4.638.150	16.0	84.0
2004	1.301.620	4.030.133	24.May	75.5
2005 (Kasım)	2.545.625	2.830.587	47.3	52.7

Çizelgede görüldüğü gibi Ofise ait hububatın önemli bir kısmı açıkta depolanmaktadır. Oysa hububatın depolanması ve uzun süre stoklarda muhafaza edilebilmesi, havalandırma sistemlerine ve sağlıklı haşare mücadeleleri yapılmasına ihtiyaç göstermektedir. Ayrıca mısır, çeltik gibi bazı ürünler depolama ve muhafaza bakımından hassas ürünler olup, bu ürünlerin mutlaka uygun koşullarda saklanması gerekmektedir.

Depolama tesislerinin yetersizliği, üründe eksilme ve kıymet kaybına ve ayrıca depo kirası ödenmesine neden olmaktadır. Örneğin, Ofisin 2001 ila 2004 yıllarında hububat ürünü açık yığınlarda saklaması nedeniyle 16.885 ton ürün kaybı meydana gelmiştir. Yine depo yetersizliği nedeniyle, Ofis son üç yıllık dönemde 4.2 trilyon lira kira ödemiştir.

3. LİSANSLI DEPOCULUK

TMO 11.08.1982 günlü, 2699 sayılı Umumi Mağazalar Yasası çerçevesinde 1993 yılından bu yana umumi mağazacılık faaliyetinde bulunmaktadır.

Umumi Mağazacılık Yasasının amacına ulaşamaması ve tarım ürünleri piyasalarının gelişmesi için yetersiz kalması nedeniyle, 10.02.2005 günlü, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yasası çıkarılmıştır.

Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yasasının amacı; tarım ürünleri ticaretini kolaylaştırmak, depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, ürünlerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak, lisanslı depo işleticilerinin kişiler arasında ayırım yapmaksızın tarım ürünlerini kabul etmelerini temin etmek, ürünlerin mülkiyetini temsil eden ürün senedi çıkartmak ve standartları belirlenmiş tarım ürünlerinin ticaretini geliştirmektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TMO'NUN 2002-2005 YILLARI MALİ DURUMU

1. 2002-2005 YILLARI BİLANÇO ÖZETLERİ

TMO'nun başlangıç sermayesi 17 milyon TL olup; yıllar itibarıyla artarak 961.036.675,39 YTL'ye yükseltilmiştir. TMO'nun ödenmemiş sermaye alacağı bulunmamaktadır.

TMO'nun 2002 -2005 yıllarına ilişkin bilanço özetleri aşağıda yer almaktadır;

Aktif (Varlıklar)	2002	2003	2004	2005
	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	YTL
I -DÖNEN VARLIKLAR				
A -Hazır değerler	22.215.266	116.530.353	103.222.815	286.889.027,81
B -Menkul kıymetler	121.291.552	-	-	-
C -Ticari alacaklar	21.542.095	16.267.977	51.481.626	206.136.869,27
D -Diğer alacaklar	498.785.792	812.348.011	1.082.804.844	922.692.462,26
E -Stoklar	959.662.690	958.320.924	1.253.511.493	1.600.365.449,20
F -Yıllara yaygın inşaat ve onarım mali.				
G -Gelecek aylara ait giderler ve				
gelir tahakkukları	10.793.191	3.972.510	4.118.836	6.225.917,43
H -Diğer dönen varlıklar	3.152.072	4.382.378	1.940.029	7.639.023,06

DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI	1.637.442.658	1.911.822.153	2.497.079.643	3.029.948.749,03
II -DURAN VARLIKLAR				
A -Ticari alacaklar	45.559.268	38.690.529	37.209.951	133.483,96
B -Diğer alacaklar	5.203	3.007	404	
C -Mali duran varlıklar	-	-		
D -Maddi duran varlıklar	422.626.292	904.855.950	977.034.143	933.588.400,04
E -Maddi olmayan duran varlıklar	266.641	779.156	1.215.872	997.025,51
F -Özel tükenmeye tabi varlıklar	-	-		0,01
G -Gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları	3.536	17.336	19.119	23.661,99
H -Diğer duran varlıklar	1.924.299	45.276	148.114	405.308,44
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	470.385.239	944.391.254	1.015.627.603	935.147.879,95
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	2.107.827.896	2.856.213.406	3.512.707.247	3.965.096.628,98
Pasif (Kaynaklar)	2002	2003	2004	2005
	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL	YTL
I -KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR				
A -Mali borçlar	895.999.447	887.893.844	1.136.911.302	566.531.280,30
B -Ticari borçlar	12.139.915	5.427.878	7.557.996	35.074.053,37
C -Diğer borçlar	60.884.301	318.291.962	507.978.349	61.919.342,66
D -Alınan avanslar	2.458.751	5.245.752	60.045.852	148.658.479,04
E -Yıllara yaygın inşaat ve onarım mal.				
F -Ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler	1.590.761	1.947.668	2.717.220	2.716.099,44
G -Borç ve gider karşılıkları	40.814.113	31.676.258	13.974.562	-
H -Gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları	553.133	733.779	788.312	1.009.043,52
I -Diğer kısa vadeli yabancı kaynaklar	689.436	712.705	531.674	1.135.293,50
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	1.015.129.857	1.251.929.846	1.730.505.267	817.043.591,83
II -UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR				
A -Mali borçlar	154.013.302	131.213.699	125.081.230	1.014.809.311,47
B -Ticari borçlar	-	-		
C -Diğer borçlar	11.850	800	463	2.584,49
D -Alınan avanslar				
E -Borç ve gider karşılıkları	16.948.259	21.918.129	30.849.707	41.874.768,53
F -Gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları	-	-	-	
G -Diğer uzun vadeli yabancı kaynaklar				
UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	170.973.411	153.132.628	155.931.400	1.056.686.664,49
III -ÖZ KAYNAKLAR				
A -Ödenmiş sermaye	593.870.509	650.285.766	650.285.766	961.036.675,39
B -Sermaye yedekleri	144.031.467	3.942.894.482	4.578.604.879	4.578.604.879,20
C -Kar yedekleri	95.971.924	134.990.071	496.358.195	484.377.722,30
D -Geçmiş yıllar karları				
E -Geçmiş yıllar zararları (-)		-3.351.158.763	-4.124.100.591	-4.124.100.590,68
F -Dönem net karı (Zararı)	87.850.727	74.139.375	25.122.329	191.447.686,45
ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	921.724.627	1.451.150.931	1.626.270.578	2.091.366.372,66
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	2.107.827.896	2.856.213.406	3.512.707.247	3.965.096.628,98

2. GÖREV ZARARLARI

Görev zararlarını ürünler itibarıyla gösteren çizelge aşağıdadır.

GÖREV ZARARLARI				
GÖREV ZARARI (Milyar TL)	2002 YILI	2003 YILI	2004 YILI	2.005 YTL
İhracat Görev Zararı	159.539	133.291	4.951	172.777
Eski Ürün	159.539	107.612	942	1.976
Buğday				1.797
Arpa	151.000	63.670	-	
HaŐaŐ Tür.	8.539	43.942	942	179
Yeni Ürün	-	25.679	4.009	170.801
Buğday				84.047
Arpa	-	25.679	-	35.040
Mısır				42.754
HaŐaŐ Tür.	-	-	4.009	8.960
İç Satışlar Görev Zararı	276.881	136.736	23.504	38
Eski Ürün	277.428	136.685	23.439	8
Buğday	223.909	84.818	15.340	
Arpa	26.980	44.538	7.170	
Çavdar	1.638	731	582	
Yulaf	19			
Mısır	1			
Un	10.149	4.673		
HaŐaŐ	28			
HaŐaŐ Tür.	316	766	241	8
Pirinç	13.809	1.159	105	
Yeni Ürün	32	51	65	30
HaŐaŐ	32	51	65	30
D.İ.R Kapsamında. Satışlar	49.555	11.718	236.027	733.847
Eski Ürün	49.103	10.460	92.862	134.386
Buğday	44.700	10.159	92.862	134.386
Arpa	4.403	300		
Yeni Ürün	452	1.258	143.165	599.461
Buğday	401	497	143.165	578.126
Mısır				21.335
Arpa	51	761		
İthal Ürün Satışları Görev Zararı	1.463	-	-	
Mısır	1.463			
Umumi Mağazıcılık Görev Zararı				
OHAL ve SavaŐ Stoku Görev Zararı	9.819	15.289	3.608	7.548
GÖREV ZARARI TOPLAMI	497.257	297.034	268.090	914.210

2002 yılında 497.257 milyar lira olan görev zararını 2003 yılında %40 oranında azalarak 297.034 milyar lira olmuştur.

2004 yılında ise 2003 yılına göre %10 oranında azalarak 268.090 milyar lira olmuştur.

2005 yılında ise Ofisin politika deęiŐiklięi sonucu yoğun alım kampanyası izlemesi ve gerçekteŐirilen yaklaşık 3.7 milyon tonluk dahilde işleme rejimi ve dış satım kapsamındaki hububat satışları sonucunda görev zararları 31.12.2005 tarihi itibarıyla %241 oranında artmış ve 914.210. 139,13 YTL'ye yükselmiŐtir.

Gerek borçlanma gerekse genel mali durumda özellikle 2000 yılından itibaren sağlanan istikrar 2004 yılı baŐından itibaren bozulmaya baŐlamıŐtır. Kredi faiz oranlarının geçmiş yıllardakine göre oldukça düşmesinin finansman giderlerini azaltması beklenirken; piyasanın düzenlenmesinde az ürün alınarak yeterli ölçüde baŐarılı olunamamasının ve TMO dıŐında alıcıların devreye girmemesinin ardından karŐılaŐılan yoğun ürün alımı sonucu, alacaklar aşırı yükselmiŐ ve bu alacakların geri donmeme riski ortaya çıkmıŐ, böylelikle Ofisin mali yapısı 1999 öncesinde olduğu gibi yeniden bozulma belirtileri göstermeye baŐlamıŐtır.

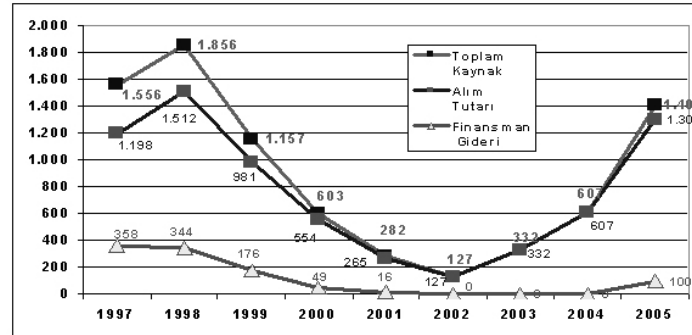
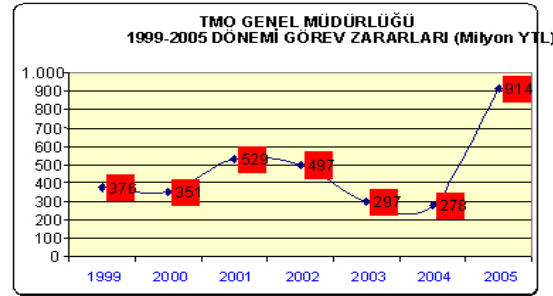
Ofis 1999-2003 yılları arası sürekli biçimde borçlarını tasfiye etme yoluna giderek gerek toplam borç stokunu gerekse de toplam faiz yükünü büyük ölçüde düşürmüŐtür. Ancak 2003 yılı sonundan itibaren alım politikası ile alım satım fiyatının belirlenmesinde politika deęiŐiklięine gidilmesi sonucunda Ofisin

borçları yeniden ve büyük ölçüde artışa geçmiş, diğer taraftan katılan faiz yükü de artmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Ofisin toplam borçlarında bir önceki yıla göre 2004 yılında %23, 31.12.2005 tarihi itibarıyla da yaklaşık %26 artış gerçekleşmiştir.

Toplam faiz yükü de; toplam borç stokunda olduğu gibi 2003 yılı sonunda en düşük düzeye inmesine karşın 2004 yılında yeniden artışa geçmiştir. Bu artış 2004 yılında yaklaşık %100, 2005 yılında ise %280 olarak gerçekleşmiştir.

Toprak Mahsulleri Ofisinin piyasayı düzenlemedeki başarı performansı; her yıl alım kampanyasına ayrılan kaynak, o kaynağa ilişkin finansman yükü ve o yıl gerçekleştirilen alım miktarlarını gösteren aşağıdaki çizelge ve grafik ile yıllar itibarıyla Ofisin görev zararlarını gösteren çizelgenin birlikte değerlendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır.

TMO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 1998-2005 YILLARI ARASI HUBUBAT ALIM MİKTARLARI (MİLYON TON)								
ALIM MİKTARLARI	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	8	5,6	3,6	2,5	0,9	1,1	2,4	5,8

Grafik ve çizelgelere ayrıntılı olarak görüldüğü üzere; 1999 yılından itibaren önceki yıllara oranla Ofisin alımlarında bir azalma gerçekleşmekte ve alım miktarı 2002 yılında en düşük düzeye inmektedir.

1999'dan başlayıp 2003 yılının sonlarına kadar devam eden bu süreçte Ofis, gerek enflasyonist dönemin koşullarını iyi kullanmak, gerekse alım ve satım fiyatlarını belirlenen dönemlerdeki seçenekli getiri araçlarına göre en uygun düzeyde belirlemek suretiyle, yüksek bir alım kampanyası izlemesine gerek kalmadan piyasayı düzenleme görevini yerine getirmiştir.

Dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan satışlar tamamen görev zararı ile sonuçlanmış hem vadeli hem de yüklenime dayalı yapılan bu alımlarda gerekli denetim olanaklarının olmaması nedeniyle hububatın bir bölümünün yurt içine sürüldüğü söylentisi bile piyasa dengesini ve fiyat sistemini bozmuş, üreticinin Ofis fiyatlarına bir diğer ifadeyle Ofis politikalarına güveni sarsılmıştır.

Ofisin görevi kendi kuruluş yasasında belirtildiği üzere piyasaları düzenlemektir. Dış satımın desteklenmesi ve finansmanı ise Dış Ticaret Müsteşarlığının görev ve yetki alanına girmektedir. Dış satımın finansmanı nedeniyle Ofiste görev zararı oluşturarak hazineye ek yük binmesine neden olan dahilde işleme rejimi kapsamındaki satışların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda önerilerimiz, dahilde işleme rejimi satışlarının sınırlandırılması, kesinlikle dış satım öncesi teslimata dayalı sistemden vazgeçilmesi, hasat dönemlerinde dahilde işleme rejimi kapsamındaki satışlara gidilmemesi ve vadeli satış politikasının terk edilmesidir.

Sonuçta; Ofis ülkemizde arza sunulan hububatin yaklaşık %20-25'lik kısmını almak suretiyle piyasayı düzenlemektedir. Ancak alımlar; düzenleme için uygulanacak politikalardan biridir. Bu bağlamda "alimin artırılması fiyat düzenlemesini de o derece sağlar" anlayışının isabetsizliği yıllar itibarıyla ortaya konan verilerle sabittir. Ofisin alım fiyatı ile satım fiyatını baştan açıklaması ve dahilde işleme rejimi satışlarında oluşan kayıp ve kaçakların bir diğer ifadeyle dahilde işleme rejimi kapsamında Ofisten alınan hububatin yurt içine sürülmeyeceği inancı sağlanarak üretici, tüccar ve Ofis arasındaki güvenin sağlanması ve sınırlı miktarda alım ile piyasa düzenlenebilmiştir. 2001, 2002 ve 2003 yılları bunun göstergesidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM YENİDEN YAPILANMA

24.03.2001 günlü Resmi Gazetede yayımlanan AB Uyum Programında Ofisin 2001 yılında küçülerek yeniden yapılandırılması öngörülmüş, 2002 ve 2003 yıllarında uygulanan politikalar sonucunda iş hacmi küçülmüştür.

Bu çerçevede yapılan taşınmaz satışları ile Kurumun Ödeme Kuruluşu haline dönüştürülmesine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

1. TAŞINMAZ SATIŞLARI

Toprak Mahsulleri Ofisinin taşradaki iş yerlerinin kapatılmasıyla; arsa, lojman, idari bina, depo gibi çeşitli taşınmazları hizmet dışı kalmıştır.

Toprak Mahsulleri Ofisi Yönetim Kurulu 31.03.2003 günlü, 9/86-6 sayılı, 26.03.2004 günlü, 7/112-1 sayılı kararları ile gereksinim fazlası taşınmazların satılmasına karar vermiştir.

İhale yoluyla yapılan taşınmaz satışlarından Ofisin elde ettiği gelir aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Yılı	Satılan Taşınmazlar	Elde Edilen Gelir (TL)
2003	39	3.175.288.545.697
2004	31	8.280.145.899.153
2005/Ekim	27	8.426.843.000.000
TOPLAM	97	19.882.277.444.850

Satış işlemleri, bölge veya şube müdürlüklerince gerçekleştirilmekte ve ihale komisyonlarınca uygun bulunan teklifler Yönetim Kurulunun onayına sunulmaktadır.

2. TMO'NUN ÖDEME KURULUŞU YAPISINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ ÇALIŞMALARI

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ve Avrupa Birliği Birinci ve İkinci Ulusal Programlarında, Toprak Mahsulleri Ofisiyle ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir.

Sekizinci planda, Ofisin yeniden yapılandırılarak, faaliyet alanının sınırlandırılacağı, gerekli hallerde müdahale görevinde bulunacağı belirtilmiştir.

Birinci ve İkinci Ulusal Programda da, Ofisin küçülmesi, Avrupa Birliğindeki benzerleri gibi müdahale kuruluşu haline dönüştürülmesi öngörülmüştür.

Ofisin küçültülmesi yönündeki politikalar doğrultusunda 2003 yılında öncelikle taşra örgütü küçültülmüş, işyeri sayısı azaltılmıştır.

Avrupa Birliğine üye ülkelerin tarımsal yapıları, nüfusu ve gelişmişlik düzeyi gibi ögeler ödeme kurumlarını da etkilemiş ve bu kurumlar farklı yapı ve özelliklerde kurulmuşlardır.

Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki ödeme kurumlarının temel işlevi, belirli bir süreçte ödeme kuruluşu olarak müdahale alımları yapmak ve dış satım geri ödemeleri ile doğrudan gelir ödemelerinde bulunmaktır. Genellikle Tarım Bakanlığı bünyesinde bulunan ödeme kurumları, ortak tarım politikasının yürütülmesi için ayrılan finansmanın hak sahiplerine ödenmesini sağlarlar.

Toprak Mahsulleri Ofisinin AB üyesi ülkelerde benzerleri bulunan kurumlara dönüştürülebilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.

24.07.2003 günlü Resmi Gazetede (mükerrer) yayımlanan Avrupa Birliği Müktesebatinin Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar'da, "Toprak Mahsulleri Ofisinin (TMO) küçütülerek piyasayı düzenleyecek şekilde yeniden" yapılandırılacağı belirtilmektedir.

Aynı Kararda, AB hububat ve çeltik ortak piyasa düzeni dikkate alınarak Ortak Piyasa Düzeni Çerçeve Yasası ve Hububat ve Çeltik yönetmelikleri çıkarılacağı, TMO'nun müdahale kuruluşu yapısına dönüştürüleceği öngörülmektedir.

Toprak Mahsulleri Ofisinin AB uyesi ÷lkelerde benzerleri bulunan kurumlara dönüőtür÷lmesi kapsamında, Toprak Mahsulleri Ofisince "Tarım Ürünleri Piyasası Ödeme Ajansı Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" hazırlanmıştır.

Taslağın 1. maddesinde; "Avrupa Birliği Ortak Piyasa Düzenine tâbi ürünlerin piyasalarının izlenmesi, gerektiğinde müdahale almalarının ve ödemelerin yapılması, alınan ürünlerin depolanması, satılması, kotaların belirlenmesi, ithalat ve ihracat belgelerinin düzenlenmesi, ihracat geri ödemelerin yapılması gibi piyasa düzenleyici faaliyetlerin yerine getirilmesi amacıyla Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün yeniden yapılandırılarak, Tarım Ürünleri Piyasası Ödeme Ajansının kurulması" öngörülmektedir.

Avrupa Birliğine uyum çalışmaları çerçevesinde Tarım ve Köyiőleri Bakanlığınca hazırlanan "Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleme Kurumu Başkanlığı Teőkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı" ile de bir tür ödeme kurumu niteliğinde "Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleme Kurumu Başkanlığı"nın kurulması öngörülmüştür.

ALTINCI BÖLÜM PERSONELE VE HİZMET ALIMLARINA İLİŞKİN SAPTAMALAR

1. PERSONEL

Teşebbüsün personel iőlemleriyle ilgili saptama ve değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

- Teőebbüste, 1990'lı yılların başında sekiz bine yakın personel çalıőırken, bu sayı 2000 yılında altı binlere, 2005 yılında dört binin altına düőmüőtür.

- Toprak Mahsulleri Ofisinin taşra örgütü yaygındır ve personelin yüzde 86'sı taőrada çalıőmaktadır.

- Personel sayısındaki azalma, gerek Genel Yatırım ve Finansman Programlarındaki ilkelerle, gerekse TMO örgütünün küçült÷lmesi yönündeki çalıőmalarla uyumludur. Ancak uygulanan programlar çerçevesinde her yıl giderek daha az hububat alan TMO'nun bu politikası 2004 yılında deđiőmiő ve bu yıl 2,5 milyon ton hububat alınmıştır. Artış ertesi yıl da devam etmiş ve Aralık 2005 dönemi itibarıyla alınan hububat 4.5 milyon tona ulaşmıştır. Bu durum Kurumda özellikle alım dönemlerinde personele gereksinim duyulmasına neden olmuştur.

- Toprak Mahsulleri Ofisinde, müőavir ve baőuzman kadrolarında görevli personel sayısında son dönemlerde önemli artışlar olmuştur. Küç÷lme yönünde uygulanan politikalar çerçevesinde kapatılan veya birleőtirilen birimlerde görevli personelden bir bölümü bu kadrolara atanmıştır.

2. HİZMET ALIMLARI

Toprak Mahsulleri Ofisinde, temizlik, taşıma, yükleme-boőaltma gibi işler, 4734 sayılı Kamu İhale Yasası çerçevesinde taőeron aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. 2005 yılında hizmet alımlarına, araç kiralama ve özel güvenlik hizmeti satın alma konuları da eklenmiştir. Ofis hizmet alımlarını geniőletme eğilimi içerisindedir.

Toprak Mahsulleri Ofisinin yükleme ve boőaltma işleri için (hububat alımlarında açık yığın yapılması, hububatın araçtan açık yığına boőaltılması, satıőta depodan kamyonu yüklenmesi vb hizmetler) ihaleye çıkılarak yüklenici aracılığıyla yaptırılmaktadır. Ofisin en önemli hizmet alımı bu alanda gerçekleştirilmekte olup, 2004 yılında bu işler için 3.242.611 YTL harcama yapılmıştır. Aynı yılda, iőçilere ödenen yevmiye adetlerine göre ortalama 1.873 taőeron iőçinin çalıőtırıldıđı hesaplanmıştır.

Toprak Mahsulleri Ofisinde taőeron aracılığıyla giderek daha fazla sayıda hizmet alımında bulunulduğu gör÷lmektedir. Personel sayısındaki azalma, taőt araçlarının elden çıkarılması, daha ekonomik olma gibi konuların Kurumu dıőarıdan hizmet satın almaya yönlendirdiği anlaşılmaktadır.

YEDİNCİ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

1. SONUÇ

Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) 13.07.1938 günlü, 3491 sayılı Yasa ile buğday üreticisine destek olmak ve piyasayı düzenlemek amacıyla kurulmuőtur. Toprak Mahsulleri Ofisi değişen ve geliően koőullar içinde zamanla arpa, çavdar, yulaf, mısır, patates, pirinç ve çeltik ile fasulye, nohut, mercimek, yağlı tohumlar, haşhaş ve uyuőturucu maddeleri de faaliyet alanı içine almıştır.

TMO, sermayesinin tamamı Devlete ait, 233 sayılı Kamu İktisadi Teőebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında, tüzel kiőiliđe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir İktisadi Devlet Teőekk÷lüdür. Tarım ve Köyiőleri Bakanlığının ilgili kuruluőudur.

TMO, faaliyet alanına giren ürünlerin, her yıl cins, tür ve yetiőtirildiđi yerlere göre belirlenecek fiyatlarla, alım ve satımını yapmak, yurt içinden satın aldığı ürünlerin dış piyasalarda sür÷münü sağlamak, umumi mağazacılık faaliyetlerinde bulunmak, her yıl Bakanlar Kurulunca kararlaőtırılan yerlerde haşhaş ekimi yapacak olanlara izin belgesi vermek, haşhaş ekimi, afyon ve kaps÷l üretimini denetlemek ve bu ürünleri satın almak, uyuőturucu maddelerin yurt içi ve yurt dış pazarlamasını yapmak, bilimsel ve tıbbi amaçlı uyuőturucuları ithal etmek görevlerini yürütür.

Toprak Mahsulleri Ofisinin temel görevi, Ana Statüsünün 4. maddesinde belirtildiği üzere; "Yurtta hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek, bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirleri almak"tır. Bu nedenle TMO gerek iç gerekse dış piyasada hububat ve çeltik alımları yapmaktadır.

2005 yılında; Türkiye'de üretilen 21.500.000 ton buğdayın 4.200.000 tonunu; 9.500.000 ton arpanın 800.000 tonunu; 260.000 ton çavdarın 11.000 tonunu; 270.000 ton yulafın 5.000 tonunu ve 4.000.000 ton mısırın 640.000 tonunu TMO satın almıştır.

Ülkemizde haşhaş ekimi, 3298 sayılı Yasaya ve Yönetmeliğe göre; lisansa tâbi, denetimli ve çizilmemiş haşhaş kapsülü üretimi şeklinde yapılmaktadır. Haşhaş ekimi yapılacak il ve ilçeler Birleşmiş Milletler Örgütüne ülkemize tanınan 700.000 dekar limit içinde her yıl Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenmektedir.

Ofis: ürün almak, ürün satmak, ürünün dış alımını kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı önlemlerin alınmasını ilgili kurum ve kuruluşlardan istemek suretiyle piyasayı düzenleme işlevini yerine getirmektedir. 2003 ve 2004 yıllarında mısır alımında uygulanan yöntemlerin bu ilkelere uymadığı gözlenmektedir.

2003 yılında 1.816.000 ton, 2004 yılında TMO'nun uygun gördüğü oranın altında belirlenen gümrük vergisiyle 900.000 ton mısır dış alımı yapılmış; bunun sonucunda, TMO'nun üreticiden daha yüksek fiyatlarla satın aldığı mısırlar satılamamış ve aşırı stoklar oluşmuştur.

TMO 1999'dan itibaren yurt içi hububat fiyatları ile dünya fiyatları arasında gün geçtikçe artan farkı da dikkate alarak daha az alım, daha az yabancı kaynak kullanımı ve daha az görev zararı ile piyasayı düzenleme görevini yerine getirmeye çalışmıştır.

Ülkemiz dünyanın büyük hububat üretim merkezlerinden biri olmasına karşın, düzenli işleyen bir hububat piyasası bulunmamaktadır.

Üreticilerin önemli sorunlarının başında işletme ölçeklerinin küçük olması gelmektedir. Hububat ürünlerinin alımı için belirlenen fiyatların, AB ülkelerindeki fiyatların üzerinde olmasına karşın, ölçeklerin küçük olması, üreticinin yeterli gelir elde edememesine neden olmaktadır.

Ülkemizde üreticilerin bir araya gelmeleri, örgütlenmeleri, kooperatifçiliğin desteklenmesi gerekmektedir. Kooperatifçilik geliştiği ölçüde, hububat piyasalarının verimli çalışması sağlanacaktır.

Dünya hububat piyasalarında önemli role sahip ülkelerde borsaların gelişmiş olması, ürünlerin pazarlanmasını kolaylaştırmaktadır. Ülkemizde sayıları yüzün üzerinde ticaret borsası olmasına karşın, çok azında hububat işlemleri yapılmaktadır.

Hububat piyasalarının işleyişinde önemli rolü olan bir kurum da ödeme kuruluşlarıdır. AB'deki ödeme kuruluşları, kooperatiflere kefil olan, ortak tarım politikası için ayrılan finansmanın kullanılmasını sağlayan kurumlardır. Ülkemizde bu görevleri üstlenmiş olan Toprak Mahsulleri Ofisinin AB'deki ödeme kurumlarının işlevlerini yapabilmesi için yeniden yapılanması çalışmaları sürdürülmektedir.

Ülkemizde depolama kapasitesi yetersizdir. Hububat ürününün sağlıklı şekilde saklanması için depolama kapasitesinin, özellikle kooperatiflerin, özel sektörün bu alandaki yatırımlarıyla artırılması gerekmektedir.

TMO'daki araştırma ve denetleme sırasında belirlenebilen önemli sorunların çözümüne katkı sağlayacağı değerlendirilen öneriler maddeler halinde aşağıda sunulmuştur.

2. ÖNERİLER

1. Toprak Mahsulleri Ofisi Yönetim Kuruluna Kurum dışından atanacak üyelerin, Teşebbüsün faaliyet alanı ile ilgili konularda uzmanlaşmış kişiler arasından seçilmesi,
2. Ofiste aşırı mısır stokları oluşmasına neden olan, 2003 ve 2004 yılları mısır dış alımlarının Başbakanlıkça incelenmesi, gerekirse soruşturulması,
3. Dünya morfin stoklarındaki artış eğilimleri dikkate alınarak, pazarlama faaliyetlerine önem verilmesi,
4. Hububat depolama yatırımlarının kooperatifler, birlikler ve hububat ticaretiyle ilgilenen kişiler tarafından yapılmasının teşvik edilmesi,
5. Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan hububat satışlarının izlenmesini sağlayıcı bir sistem geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.